

Prof. dr hab. Artur Nowak-Far
Instytut Prawa
Kolegium Ekonomiczno-Społeczne SGH
ul. Wiśniowa 41 pok. 34
02-520 Warszawa

24 kwietnia 2017 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

PANI MGR ANNY PODOLSKIEJ

**PT. „ZASADA WZAJEMNEGO ZAUFANIA PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UNII
EUROPEJSKIEJ DO SWOICH WYMIARÓW SPRAWIEDLIWOŚCI”**

1. Ocena wyboru tematu pracy i jego podstawowego ujęcia

Rozprawa doktorska Pani mgr Anny Podolskiej pt. *Zasada wzajemnego zaufania państw członkowskich Unii Europejskiej do swoich wymiarów sprawiedliwości* została napisana pod kierunkiem Pana prof. UG dr. hab. Tomasza Tadeusza Koncewicza w Katedrze Prawa Europejskiego i Komparatystyki Prawniczej. Praca ta dotyczy istotnego zarówno dla teorii prawa UE (i szerzej teorii systemu prawnego), jak i praktyki stosowania prawa karnego i cywilnego w państwach członkowskich Unii zagadnienia przesłanek i zakresu zastosowania zasady wzajemnego zaufania wymiarów sprawiedliwości tych właśnie państw. Jest to zagadnienie ważne z tego powodu, że jego dokładniejsza analiza pozwala również na identyfikację zakresu niejedności stosowania prawa unijnego w poszczególnych państwach członkowskich oraz zasadniczych mechanizmów minimalizacji tego zjawiska, jak również zakresu i form powiązania systemowego i współdziałania różnych systemów prawnych (unijnego i krajowych, a także tylko systemów krajowych) między sobą.

Praca ma znaczną doniosłość tak teoretyczną jak i praktyczną. W tym drugim wymiarze wskazuje przecież na określone standardy działania wymiaru sprawiedliwości w

kontekście ochrony praw podstawowych; tym samym odnosi się do zagadnienia ich stosowania – kwestii o niebagatelnym znaczeniu praktycznym w każdym państwie członkowskim UE, w tym – co z wielu powodów oczywiste – także w Polsce.

2. Ocena modelu badawczego pracy

Zamyśl rozprawy oraz zastosowany do jego realizacji model badawczy jest ciekawy i naukowo uzasadniony. Jego rozwiązanie stanowi poważne wyzwanie intelektualne. Przedmiot pracy jest w tym zakresie bardzo wydajny naukowo.

Na wysokie uznanie zasługuje bardzo szczegółowy opis modelu badawczego pracy. Tego rodzaju szczegółowość jest rzadkością w pracach doktorskich. Moim zdaniem świadczy to o znacznej dojrzałości badawczej Autorki dysertacji.

Zgodnie z zawartym w pracy opisem, główną hipotezą pracy jest ta, że:

„...zasada wzajemnego zaufania państw członkowskich do swoich wymiarów sprawiedliwości stanowi zasadę systemową o kluczowym znaczeniu dla współpracy sądowej w obszarze uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach cywilnych oraz karnych”.

W tym kontekście Autorka – dość niezręcznie i niejasno - zapowiedziała, że „przedmiotem analizy” obejmie:

„...założenia istnienia wspólnego, równoważnego poziomu ochrony praw podstawowych we wszystkich państwach członkowskich, które należy wiązać z pojęciem kultury praw podstawowych Unii, a także inicjatywy, które mają bezpośredni wpływ na przestrzeganie zasady we współpracy pomiędzy państwami członkowskimi.”

Za zasadniczy cel pracy Pani Anna Podolska uznała analizę zasady wzajemnego zaufania, jej conceptualizację, określenie charakteru i granic, jak również wskazanie jej relacji wobec innych zasad, a nawet wartości, które wyznaczają kierunki integracji europejskiej. W tym kontekście, Autorka dysertacji ma nadzieję, na to, że umożliwi to umiejscowienie zasady wzajemnego zaufania w systemie prawnym UE, dostrzeżenie możliwych kolizji tej zasady z innymi zasadami ogólnymi, jak również identyfikację systemowych konsekwencji owej zasady w rozważanym kontekście. Jej zamiarem jest także

ukazanie zasady wzajemnego zaufania w szerszym środowisku wielopoziomowej natury źródeł współczesnego prawa.

Można się zatem domyślić, że:

- (a) zasadniczą hipotezą pracy jest ta dotycząca identyfikacji zasady wzajemnego zaufania jako zasady systemowej prawa UE, a także uznająca, iż zasada ta ma „kluczowe” znaczenie dla współpracy sądowej w dziedzinie uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach cywilnych i karnych – co wszakże należało uściślić poprzez wskazanie kryteriów identyfikacji odpowiednio „masywnych” norm jako zasad systemu prawa, jak również kryteriów uznawania niektórych z nich za „kluczowe” w wymiarze systemowym; w tym kontekście bardzo dobrym pomysłem było przyjęcie, że celem pracy jest dokładniejsze określenie, czym w założeniach systemowych oraz w praktyce działania systemu prawnego UE jest zasada wzajemnego zaufania, a także identyfikacja powiązań systemowych tej zasady z innymi zasadami ogólnymi prawa UE, czy wręcz wartościami realizowanymi przez to prawo,
- (b) analizą pracy objęte jest funkcjonowanie zasady wzajemnego zaufania jako konstrukcji, która ma w UE przyczynić się do zapewnienia jednolitości ochrony praw podstawowych, wręcz stworzenia kultury praw podstawowych – której atrybuty można było albo sformułować w założeniach dotyczących modelu badawczego, albo uznać za przedmiot dalszych dociekań; jak się wydaje, kwestie te stały się przedmiotem wywodów przedstawionych w dalszych częściach dysertacji.

Intencją Pani Anny Podolskiej było także przedstawienie analizy funkcjonowania zasady wzajemnego zaufania na – jak to określa – wielu „płaszczyznach”: politycznej (gdzie – jak sądzę, raczej nieświadomie, zastosowała tzw. metodę decyzyjną), jurydycznej (stanowiącej zasadniczą perspektywę badawczą pracy), psychologicznej (szczęśliwie w bardzo ograniczonym zakresie, bo wymaga to podjęcia osobnych badań empirycznych), oraz pragmatycznej – której jednak Autorka tak nie nazywa (a co powinna zrobić), jedynie opisowo stwierdzając, że będzie badała „poziom realizacji założonych [przez prawodawcę – A. N-F.] celów”.

Pani Anna Podolska pominęła w pracy zagadnienie prawa właściwego i jurysdykcji (choć kwestii uznania wyroków nie wyłączała z analizy). Wybór ten zawężył obszar badawczy

pracy, ale – moim zdaniem - czyni to zupełnie bez szkody dla wartości argumentacji w niej przedstawionej i mieści się w zakresie rozsądnego wyboru płaszczyzny badawczej, do którego Autorka dysertacji była uprawniona.

Wartościową cechą modelu badawczego pracy jest wykorzystanie w nim z perspektyw badawczych różnych gałęzi prawa. Mimo tego, praca nie jest – tak jak to głosi jej Autorka – „interdyscyplinarna” (choć zawiera pewne elementy ujęć interdyscyplinarnych). Jej silną stroną jest za to z pewnością wykorzystanie analizy prawnoporównawczej, poprzez dokonanie jej z punktu widzenia różnych gałęzi prawa oraz odwołanie do różnej praktyki stosowania prawa UE w poszczególnych państwach członkowskich Unii. Jest to istotny atut pracy.

Wbrew zapowiedziom Pani Anny Podolskiej, praca nie stosuje analizy językowo-logicznej. Ta bowiem musiałaby nawiązywać do jednego z kierunków filozofii języka (w tym do prac Rudolfa Carnapa – o których w pracy „nie widu, ni słyhu”). Brak realizacji tej zapowiedzi nie obciąża pracy, bo ta może się bez tej perspektywy obyć. W koniecznych przypadkach dysertacja odnosi się za to do porównań różnych wersji językowych aktów prawnych UE – co jest zabiegiem ze wszech miar akceptowanym i wręcz polecanym. To właśnie tę praktykę Autorka nazywa analizą językowo-logiczną. Ta jednak przynależy do zagadnienia językowej wykładni aktów prawnych w warunkach ich wielojęzyczności. Nie jest to jednak zabieg tożsamy z językowo-logiczną refleksją na temat języka prawnego.

Choć – w moim przekonaniu – ujęty w sposób niedoskonały, model badawczy przyjęty przez Panią Annę Podolską formułuje ciekawe pytania badawcze i stawia interesujące naukowo pytania, dające możliwość odpowiedzi na nie w sposób nowatorski – zarówno w zakresie procedury badawczej, która do sformułowania odpowiedzi może wieść, jak i samej materii – która może w pracy wskazać nowe możliwości interpretacji zjawisk.

Moim zdaniem, zastosowana przez Panią Annę Podolską metodyka umożliwia osiągnięcie zasadniczych celów pracy. Analiza tekstów prawnych, praktyki orzeczniczej, a także analizy statystycznej odnoszącej się do tej praktyki, jak również skorzystanie z szerokiej refleksji dogmatycznej są w tej mierze działaniami właściwymi, umożliwiającymi weryfikację hipotezy pracy, a także udzielenie odpowiedzi na stawiane w niej pytania.

Co oczywiste ze względu na model badawczy, argumentacja przedstawiona w pracy jest rezultatem wnikliwej analizy znacznej liczby orzeczeń sądowych (przede wszystkim Trybunału Sprawiedliwości UE) oraz doktryny. Wybór owych materiałów jest zasadniczo adekwatny do potrzeb wynikających z przyjętych założeń oraz celów naukowych pracy. Dziwi jednak, że w pracy zupełnie pominięto istotne dla tematu opracowanie Macieja Górki pt. *Zasada wzajemnego uznawania w prawie Unii Europejskiej* (C. H. Beck, Warszawa 2014, 341 ss.), które w części zawiera argumentację, z którą można byłoby w ocenianej dysertacji podjąć poważną dyskusję.

3. Ocena wyводу

Praca ma prawidłową strukturę: wpieryw przedstawia zagadnienia natury ogólnej; dokonuje także koniecznych podstawowych rozstrzygnięć metodycznych, a potem przedstawia analizę szczegółową, po czym prezentuje posumowanie wyników badawczych. Te są także przedmiotem szczegółowych wyłuszczeń na końcu każdego rozdziału merytorycznego.

W pierwszym rozdziale pracy przedstawiono zatem ogólny obraz strukturalny obecnego systemu prawnego, który ma charakter multicytryczny, ale w którym istnieją również elementy spajające poszczególne jego części składowe. Do owych elementów spajających należą w szczególności zasady ogólne, które przecież są nimi m. in. z uwagi na ich silne uzasadnienie aksjologiczne. Stąd uzasadniony jest wniosek Doktorantki dotyczący ich istotnej, systemowej funkcji.

W drugim rozdziale dysertacji Pani Anna Podolska przedstawiła dokładniejszą analizę zasady praworządności i ochrony praw podstawowych jako podstaw zasady wzajemnego zaufania. I w tym przypadku zauważono w pracy wielość źródeł i ram regulacyjnych tych zasad. Wartościowym elementem wyvodu jest w tym zakresie dokonanie udanej próby wskazania, jaki jest zakres powiązań pomiędzy poszczególnymi poziomami organizacji norm prawnych w tym zakresie i na czym konkretnie polega ich wzajemne powiązanie. Ważne konstatacje dotyczą w tym zakresie funkcjonalnych związków norm.

W trzecim rozdziale dysertacji jej Autorka dokonała dokładniejszej analizy zasady wzajemnego zaufania, wskazując na jej aksjologiczne źródła, treść, naturę i zasadnicze mechanizmy oddziaływania na funkcjonowanie unijnego systemu prawnego oraz systemu prawne państw członkowskich UE. W rozdziale tym Pani Anna Podolska zwróciła także uwagę na proceduralne aspekty zapewnienia właściwego funkcjonowania zasady wzajemnego zaufania m. in. w formule Europejskiej Sieci Sądowych – w sprawach cywilnych i handlowych oraz w sprawach karnych, a także ustalenia minimalnych standardów proceduralnych. Istotnym komponentem analizy przedstawionej w tej części pracy jest ukazanie szerszej refleksji odnoszącej się do roli tych Sieci w procesie pogłębiania wzajemnego zaufania pomiędzy państwami członkowskimi UE, a przez to zapewnienie zasadzie wzajemnego zaufania odpowiedniej legitymizacji i struktur kognicyjnych przygotowanych do jej stosowania. Jest to jeden z tych wątków pracy, które uznaję za najbardziej w niej wartościowe.

Rozdział czwarty i piąty pracy poświęcono identyfikacji zakresu, w jakim zasada wzajemnego zaufania znajduje odzwierciedlenie w konkretnych rozwiązaniach prawa unijnego oraz w praktyce jego stosowania (co ujęto w pracy niezbyt trafnie jako „nakreślenie wpływu zasady wzajemnego zaufania na kształtowanie” rozwiązań prawnych). W rozdziale tym zaproponowano także kryteria klasyfikacji poszczególnych instrumentów prawnych pod kątem ich funkcji w kontekście działania zasady wzajemnego zaufania. Nie każde z proponowanych kryteriów, podobnie jak nie każda z propozycji klasyfikacyjnych jest – w moim przekonaniu – dobra. W szczególności przyjęcie kryterium innowacyjności jest – w tym przypadku raczej wątpliwe. Uważam jednak, że samo podjęcie zagadnienia klasyfikacji w odniesieniu do funkcji poszczególnych konstrukcji prawnych w realizacji zasady wzajemnego zaufania jest zabiegiem wartościowym i w znaczącym stopniu dającym nowe, interesujące wyniki.

W odniesieniu do jednego z wątków analizy rozdziałów czwartego i piątego można jednak zgłosić poważniejsze zastrzeżenie. Otóż – zgodnie z zamysłem Pani Anny Podolskiej - rozdziały te mają służyć w pracy do tego, by m. in. zidentyfikować stopień, w jakim zasada wzajemnego zaufania jest wykorzystywana w praktyce stanowienia prawa. Jeżeli zastosowanie przedstawionej analizy do zagadnienia stosowania prawa nie budzi zastrzeżeń, to jednak w odniesieniu do legislacji – przy braku szerszych dookreśleń metodologicznych -

musi być źródłem zaskoczenia. Przecież w swojej analizie Autorka dysertacji pomija zagadnienie oceny wpływu regulacji *ex post* a jedynie ta dałaby jakieś solidniejsze podstawy do wnioskowania co do konkretnych rozwiązań legislacyjnych. W przeciwnym przypadku przedstawiona w pracy analiza jest opisowa – tak więc może zidentyfikować praktykę (co w pracy zostało prawidłowo zaanonsowane we „Wstępie”), ale nie za bardzo nadaje się do wyznaczenia najbardziej prawdopodobnych kierunków prawodawstwa w przyszłości – poza, co oczywiste, konstatacją, że zasada wzajemnego zaufania będzie w nowych rozwiązaniach obecna. Tak więc w tym zakresie praca więcej obiecuje niż realizuje – co jednak nie pomniejsza jej wartości w wymiarze deskrypcyjnym: dysertacja w tym zakresie zawiera adekwatny opis działalności legislacyjnej UE, odnoszący się w zasadniczych kwestiach wręcz do *travaux préparatoires*.

Na końcu pracy, w części określonej jako „Zakończenie” przedstawiono ogólne wnioski. Te są uzupełnieniem wniosków szczegółowych, które – jak już wspomniano - Autorka zamieściła po każdym z rozdziałów swojej dysertacji. Ogólne wnioski stanowią adekwatne podsumowanie przedstawionych analiz i w znaczącym stopniu pozwalają na konstatację dotyczącą własnego wkładu Pani Anny Podolskiej do dziedziny prawa europejskiego (prawa Unii Europejskiej). Niektóre z nich – te o charakterze normatywnym – nie wynikają bezpośrednio z wywodu i są raczej naiwne. Tego rodzaju wnioskiem jest ten, który głosi, że „należy się wsłuchać” w proponowane, bliżej przez Autorkę nie wskazane „postulaty zmian”. W moim przekonaniu takich wniosków nie należy formułować, gdyż nie mają one żadnej doniosłości. Przecież trzeba w tym kontekście co najmniej wskazać, które ze wspomnianych „postulatów zmian” są objęte wnioskiem, kto je formułuje i z jakich powodów, i wreszcie, kto, w jakiej formule pragmatycznej, kiedy i dlaczego ma te postulaty zrealizować. Nie jestem także przekonany do wartości wniosków wskazujących, że spełnienie warunku powrotu do podstaw aksjologicznych UE będzie symbolizować przejście z epoki ponowoczesnej do po ponowoczesnej. W moim przekonaniu, przyszłe pokolenia naukowców będą mieć z tego rodzaju konkluzji (mimo, że obecnie wielu traktuje je ze śmiertelną powagą) powód do żartów. Za bardzo wartościowe uważam za to wnioski dotyczące funkcji optymalizacyjnej zasady wzajemnego zaufania oraz czynników jej efektywności. Te są powiązane z istotnymi argumentami dotyczącymi jakości stanowienia prawa na poziomie unijnym, w odniesieniu do którego Autorka postuluje m. in. wprowadzania rozwiązań zapewniających szerszy zakres stosowania pojęć prawnych obecnych w *acquis*. Także

istotnym i wartościowym postulatem jest ten, które dotyczy poszerzenia zakresu stosowania minimalnych norm proceduralnych.

Wartościową częścią tak analizy, jak i odzwierciedlających ją wniosków jest negatywna ocena praktyki stosowania zasady wzajemnego zaufania w praktyce legislacyjnej państw członkowskich UE. Tu za szczególnie wartościowe uważam zauważenie niekiedy wręcz niezgodnej z prawem unijnym krajowej praktyki implementacyjnej dotyczącej środków unijnych. Ciekawym wątkiem pracy jest także analiza występujących w porządkach prawnych państw UE niespójności proceduralnych, służących realizacji gwarancji praw podstawowych.

Bardzo wartościowa jest zresztą cała warstwa teoretycznoprawna pracy. Wysoko należy ocenić troskę o dokładność terminologiczną pracy, jak również o identyfikację funkcji poszczególnych konstrukcji prawnych w systemie prawnym. Uznanie musi także zdobyć umiejętność identyfikacji i analizy systemowych powiązań, także tych, których podłożem są określone założenia aksjologiczne UE.

Szereg sformułowań szczegółowych pracy wartych jest odniesienia w recenzji. I tak można dyskutować z twierdzeniem Pani Anny Podolskiej odnoszącymi się do zmniejszenia (czy wręcz marginalizacji) roli państw w procesie tworzenia i stosowania prawa. Proces ten bowiem nie jest oczywisty – co przecież zostało znakomicie zniuansowane przez cytowanego w pracy Jerzego Oniszczyka w jego ostatnich, znakomitych, opracowaniach. Nie do końca przekonujące są twierdzenia Autorki o granicach prawa: jak mi się wydaje, Autorka przyjmuje dosłownie stosunkowo szeroko stosowane i przyjęte metafory opisujące to zagadnienie z punktu widzenia multicentrycznego systemu prawnego, jakim obecnie są systemy prawne państw UE. Nie obniża to jednak wysokiej oceny refleksji Pani Anny Podolskiej dotyczącej systemu prawnego w pozostałym zakresie, w tym w szczególności refleksji normatywnej, dotyczącej dobrej jego jakości, a także refleksji dotyczących rozmaitych nurtów teoretycznych na ten temat.

Zagadnienie relacji prawa UE do porządku prawnego ONZ można było potraktować szerzej, uwzględniając (analogicznie do innych nieunijnych systemów normatywnych przedstawionych w pracy) powiązania ujawnione w praktyce orzeczniczej, m. in. we wspomnianym w pracy orzeczeniu w sprawie C-402/05 i C-415/05 *Kadi* oraz C-84/95

Bosphorus; warto było tu sięgnąć także po orzeczenie w sprawie T-306/01 *Yussuf*, a może także C-177/95 *Ebony Maritime*.

Ze wstrzemięźliwością traktuję argumenty Pani Anny Podolskiej dotyczące deficytu demokracji w odniesieniu do unijnej ścieżki legislacyjnej. Jakkolwiek podjęcie tego wątku zmierza do zapewnienia pracy kompletności i zapewne zadowolenia niektórych z ewentualnych recenzentów, to jednak warto zwrócić uwagę na niską intelektualną wartość tej argumentacji, której Doktorantka jest jedynie sprawozdawcą, a nie autorem.

Nie jestem pewien, czy jakąś szczególną wartość praktyczną ma propozycja ulepszenia Europejskiej Sieci Sądowej poprzez „proponowanie wzmożonej interakcji pomiędzy jej członkami, zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym” (s. 203). Jakkolwiek wprowadza to jakiś czynnik socjologiczny do dysertacji, to jednak owa „wzmożona interakcja” musi mieć podłoże w postaci określonych wymagań dotyczących praktyki orzekania.

Dostrzegam także, że zbyt łatwo został zaakceptowany w pracy pogląd wybitnego prekursora analizy prawa UE w Polsce, Eugeniusza Piątka, że regulacje III filaru dotyczą współpracy pomiędzy organami sądowymi a nie państwami członkowskimi. W kontekście obecnego orzecznictwa TSUE nie da się już tego tak prosto powiedzieć.

4. Ocena strony formalnej pracy

Praca jest napisana raczej starannie i z dużą dbałością o podanie bazy źródłowej. Nie jest jednak w tym zakresie perfekcyjna. Chciałbym zwrócić uwagę na następujące niedociągnięcia pracy w tym zakresie:

- (a) niepełne podawanie niektórych odniesień do literatury i orzecznictwa (w tym drugim zakresie brakuje niekiedy numerów spraw, a niekiedy miejsc ich publikacji),
- (b) pewną liczbę błędów druku (np. „Trbunał” zamiast „Trybunał” na s. 15, w całym tekście „trans graniczne” zamiast „transgraniczne”),
- (c) pewną liczbę anakolutów, np. „swobodny przepływ dotyczy orzeczeń w zakresie postępowania cywilnego” (s. 10) jeszcze przed wyjaśnieniem, że takie swoiste określenie

istnieje jako metonimia; „Osadzenie zasady wzajemnego zaufania (...) stanowi punkt wyjścia dla dalszej jej analizy, dążąc do określenia jej treści...” (s. 13); „Badanie poziomu realizacji założonych celów, mające odzwierciedlenie w intensywności (...) obrotu międzynarodowego...”; „Sprawozdanie Komisji ze stosowania rozporządzenia ENZ i EPDR wynika, że...” (s. 310),

- (d) pewną liczbę „niemożliwych” związków frazeologicznych, np. „dobitne znaczenie” (s. 18) „Mieć przełożenie na kształt instrumentów” (s. 408),
- (e) pewną liczbę zakłóceń logicznego powiązania argumentów, np. w zdaniu na s. 207, „Wykonują one zadania związane ze sprawnym funkcjonowaniem instrumentów” nie wiadomo, czy dotyczy to „kontaktów”, czy „organów centralnych”; tego rodzaju zakłóceniem jest także połączenie dwu pierwszych zdań „Zakończenia”: „Procesy integracyjne w ramach Unii wpłynęły na zjawiska charakteryzujące ponowoczesność (...) Z drugiej strony sama [kto? A. N-F.] musi zmierzyć z jej [kogo/czego? A. N-F.] wyzwaniem...”,
- (f) zbędne metonimie, np. „płaszczyzna porozumienia dotyczy wymiany informacji” (s. 211), „...poszanowanie praw człowieka stawia się w rdzeniu integracji” (s. 50).

Gdyby praca miała być publikowana, sugeruję zmienić tytuł podrozdziału 2.1. „Prawa podstawowe. Korzenie” na „Prawa podstawowe – geneza/źródła/genetyka”. Warto byłoby także zrezygnować z określeń obcojęzycznych mających doskonałe odpowiedniki w polszczyźnie, np. zamiast „indykator” można użyć określeń „wskaźnik”, „wskazówka”.

5. Ogólna ocena pracy

Praca Pani mgr Anny Podolskiej pt. *Zasada wzajemnego zaufania państw członkowskich Unii Europejskiej do swoich wymiarów sprawiedliwości* napisana pod kierunkiem Pana prof. UG dr hab. Tomasza Tadeusza Koncewicza jest opracowaniem reprezentującym solidny poziom naukowy i świadczącym o samodzielności jej Autorki w podejmowaniu złożonych zadań badawczych. Stanowi więc ona opracowanie w pełni odpowiadające ustawowym wymaganiom stawianym doktoratom. Jest dobrym jakościowo i wyrazistym wkładem Autorki do poznania przedstawianych przez Nią zagadnień. Podjęta przez Nią tematyka jest ważna i aktualna. Jej ujęcie w wielu wskazanych w recenzji wątkach

może być potraktowane jako istotny i oryginalny głos w dyskusji naukowej dotyczącej prawa unijnego, jego teorii, a także funkcjonowania zasad ogólnych prawa. Z szczególnie istotne elementy pracy, decydujące o jej wartości dodanej, uważam:

- (a) przedstawienie zagadnienia funkcjonowania zasady wzajemnego zaufania w jej złożonym kontekście systemowym, przy uwzględnieniu powiązań prawa unijnego z innymi porządkami prawnymi, a także dokonanie udanej próby określenia zakresu i treści powiązań pomiędzy poszczególnymi poziomami organizacji norm prawnych w tym zakresie,
- (b) wprowadzenie nowych kryteriów klasyfikacyjnych instrumentów prawnych pod kątem ich funkcji w kontekście działania zasady wzajemnego zaufania oraz zaproponowania ich klasyfikacji w tym kontekście,
- (c) przedstawienie wartościowej naukowo analizy zasady wzajemnego zaufania przy uwzględnieniu
- (d) przedstawienie szerszej refleksji odnoszącej się do roli Europejskich Siedzi Sądowych w procesie pogłębiania wzajemnego zaufania pomiędzy państwami członkowskimi UE.

Te walory pracy Pani Anny Podolskiej pt. *Zasada wzajemnego zaufania państw członkowskich Unii Europejskiej do swoich wymiarów sprawiedliwości* napisanej pod kierunkiem Pana prof. UG dr hab. Tomasza Tadeusza Koncewicza przemawiają za uznaniem, że ta dysertacja spełnia ustawowe wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Wnoszę więc o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

